

loog met voorgangers is een essentieel kenmerk van het zelfbewustzijn en de autonomie van de moderne kunsten.

Zowel bij Laermans als bij Van Bastelaere articuleert de 'wereldse inbedding' van de cultuur zich als een politiek en een ethiek. Schematisch en enigszins veralgemenend staat 'politiek' hier voor het aanvaarden van de spelregels van het culturele veld en het strategisch innemen en verdedigen van een bepaalde positie, terwijl 'ethiek', als ontvankelijkheid voor iets dat van buiten het systeem komt, precies de ontbinding van iedere ideologische positie veronderstelt. Politiek en ethiek staan niet los van elkaar, maar kunnen wel als twee verschillende, elkaar kruisende sporen doorheen de twee bundels gevolgd worden. Wat meteen ook het opzet van dit opstel is.

Ongelukkige theorie

Ieder goed essay geeft zijn eigen leeswijze aan. Zo omschrijft Rudi Laermans zijn werkwijze als het 'ontvouwen en openplooiën (van woorden) door ze te laten resoneren in een tegelijkertijd wel en niet persoonlijk gestemd universum.' (p. 176) Het bescheiden 'ontvouwen en openplooiën van woorden' staat ver van het kritische project zoals dat sinds de Verlichting is geformuleerd. Laermans zegt dat ook met evenveel woorden: 'De traditionele kritiek valt als kentheoretisch project niet langer te continueren. Haar primordiale veronderstelling is al te zeer een retorische fictie: er bestaat geen neutrale of onafhankelijke observatiepost buiten de maatschappij.' (p. 156) Het 'overzicht', zo essentieel voor de traditionele kritiek, behoort niet langer tot het instrumentarium van de moderne denker. De Duitse filosoof Peter Sloterdijk omschrijft die klassieke (of traditionele) theorie als 'gelukkig' en 'joviaal'. 'Joviaal' wijst etymologisch naar Jovis, Jupiter, de Romeinse oppergod, Zeus bij de Grieken, die vanop de Olympos de mensenwereld overziet. De klassieke theorie heeft of veronderstelt een dergelijk panoramisch uitzicht: 'De klassieke theorie is een duik in wereldse perspectieven', aldus Sloterdijk (p. 46). Wereldse perspectieven stoten echter de moderne mens af. Overzichten maken ons allesbehalve gelukkig. De wereldse perspectieven zijn de wereldkaarten die ons dagelijks in kranten aangeboden worden met daarop de ingekleurde gebieden waar er hongersnood heerst, waar burgeroorlogen uitgevochten worden, waar het aids-virus zijn ravage blijft aanrichten. De wereldse perspectieven zijn de rapporten van Amnesty International

T E G E N D E A F G R O N D

**Dat ik je aanspreek,
stom hart,
is natuurlijk complete waanzin, je bent
een generiek gegeven uit de cultuurgeschiedenis.**

**Dat betekent: een sterrennevel,
drijvende paddesnoeren, een parcours d'accidents
een zon die in het zwart verkeert,
napalm, Reihung, een nevengeschikte wereld
en we schrijven entropie.**

**Het is een woord,
hart,
tegen de wereld.**

**Net zo goed kan ik tegen
de afgrond staan schreeuwen, een canyon waarlangs
op zorgvuldige plaatsen
een houten framepje werd opgesteld
met de vermelding Take Pictures Here. KODAK**

uit: Dirk van Bastelaere, Hartswedervaren, Atlas, 2001

met de nauwelijks korter wordende lijst van mensenrechtenschendende landen, het zijn de globale analyses waaruit duidelijk wordt dat de kloof tussen rijk en arm steeds dieper wordt, dat de groene zones op de planeet zinderogen afnemen,... Nee, overzichten maken ons niet meer gelukkig. Wie vandaag de dag gelukkig wil zijn: hij of zij mijde zoveel mogelijk de overzichten.

De moderne theorie is een ongelukkige theorie. Nadenken over de moderne tijd is niet langer de contemplatie van een overzichtelijk landschap, maar de confrontatie met een reeks van explosies, aldus Sloterdijk. Die explosies, letterlijke en figuurlijke, hebben diepe kraters in

het moderne bewustzijn geslagen en dwingen tot een andere manier van denken. Er bestaat geen contemplatieve theorie van de explosie. Een afstandelijke theorie en een overzichtelijke wijsheid behoren niet alleen niet langer tot de mogelijkheden, ze zijn ook niet meer wat nodig is. Maar wat dan? Welk denken kan zich meten met de explosies van de moderne tijd? Sloterdijk stelt dat het denken, wil het nog tot een diagnose van zijn tijd komen, zich moet laten intoxiceren door zijn tijd. Het denken wordt dan een soort van koorts, die reageert op de graad van intoxicatie. Sloterdijk geeft het denken terug aan het lichaam, aan zijn temperatuurschommelingen en zijn afweermechanismen. Het denken is